

Основною формою навчання дітей конструюванню є заняття, які проводить вчитель-дефектолог, створюючи умови для виконання конструкцій, добираючи індивідуально завдання відповідно до рівня засвоєння дітьми начального матеріалу. Дошкільників навчають правильній організації робочого місця: розкласти будівельний матеріал на столах в тому порядку, в якому показав вихователь, після закінчення занять і ігор розбирати споруди, укладаючи матеріал на столі в тому порядку, в якому він знаходився перед заняттям.

Таким чином, технологія навчання конструюванню забезпечується реалізацією нового змісту програми з конструктивної діяльності дітей з розумовою відсталістю у спеціальних дошкільних закладах, доцільною організацією навчально-виховного та корекційно-розвивального процесу навчання, впровадженням спеціальних методів та прийомів формування конструктивних умінь та навичок, педагогічними умовами забезпечення корекційно-розвивального середовища, педагогічною просвітою батьків щодо ефективних методів стимулювання пізнавальної активності дітей. Завдяки реалізації нової технології у дітей активізуються пізнавальні можливості, удосконалюється емоційно-вольова сфера, поліпшується психомоторний розвиток, удосконалюються навички соціальної поведінки, що є підґрунтям для їхньої соціальної адаптації та підготовки до шкільного навчання.

ТЕХНОЛОГІЯ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Чеботарьова Олена

Одним із важливих завдань реалізації Концепції розвитку дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю є забезпечення особистісно орієнтованого підходу у навчально-виховному процесі, оновлення змісту та

освітніх технологій, що сприятимуть формуванню життєвої компетентності дитини, ціннісного ставлення до природи, культури, людей та самої себе.

Педагогічна технологія трудового виховання дошкільників з розумовою відсталістю передбачає реалізацію концептуальних засад, нового змісту, чіткої організації та впровадження ефективних методів та прийомів роботи з трудового виховання у дошкільних закладах для розумово відсталих дітей.

Реалізація даної технології відбувається завдяки розробленому в лабораторії олігофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України та впровадженому в практику Комплексу програмно-методичного забезпечення, що складається з програми, методичних рекомендацій та дидактичного матеріалу з трудового виховання розумово відсталих дітей дошкільного віку (О.Чеботарьова).

Технологія трудового виховання спрямована на розвиток дитини з розумовою відсталістю, в процесі якого відбувається формування особистості, її ціннісних позицій, поглядів, переконань, мотивів, опановуються способи елементарної трудової діяльності. У процесі праці діти отримують не тільки первинні трудові знання, уміння та навички, а й збагачуються духовно, набувають необхідних якостей поведінки в соціумі, внаслідок чого відбувається усвідомлення свого соціального Я і формування внутрішньої позиції.

Отже зміст програми з трудового виховання дошкільників з розумовою відсталістю у спеціальному дошкільному закладі розроблено з урахуванням особистісно-зорієнтованої парадигми спеціальної освіти, яка забезпечується через цілісний, інтегральний підхід до розвитку розумово відсталої дитини у процесі трудової діяльності, створення сприятливих умов для трудової активності дітей, посилення уваги корекційно-розвивальному впливу на особистість у процесі трудової діяльності.

В програмі з трудового виховання передбачено реалізацію наступних освітніх завдань: виховання у дітей позитивного ставлення до праці дорослих, бажання надавати їм посильну допомогу; формування навичок трудової діяльності, їх постійне удосконалення; виховання звички до трудових зусиль, готовності брати посильну участь в праці; формування у дітей позитивної взаємодії у процесі праці, виховання колективізму, взаємодопомоги, вміння доводити почату працю до кінця, формування позитивного ставлення до праці дорослих). Корекційно-розвивальні завдання передбачають розвиток пізнавальної сфери дитини (розвиток сприймання, уявлень, розумових дій аналізу, порівняння, класифікації, узагальнення, пам'яті, мислення, мовлення), розвиток загальної та дрібної моторики, розвиток саморегуляції поведінки.

Реалізація змісту трудового виховання відбувається у таких видах трудової діяльності: самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі та ручна праця. Програма розрахована на 4-річний термін навчання дітей віком від 3-4 до 7-8 років, зміст згруповано за роками навчання.

На першому році навчання основна увага спрямовується на формування у дітей найдоступніших життєво-практичних умінь, опанування якими необхідно для прояву самостійності дітей у різних побутових ситуаціях. Дошкільників навчають базовим навичкам самообслуговування (їхня автоматизація не передбачається, але по можливості відбувається формування окремих, найпростіших дій, наприклад взяття й утримання різних предметів - ложки, чашки, зубної щітки й ін.). Також дітей навчають елементарній господарсько-побутовій праці в рамках повсякденної діяльності. Формування культурно-гігієнічних навичок проходить не лише в рамках спеціально організованих занять, але і у повсякденному житті, під час виконання режимних моментів. Дітей навчають звертати увагу на свій зовнішній вигляд, опанувати способами приведення його в порядок, засвоїти

конкретну послідовність дій для виконання тих чи інших навичок. Основними методами навчання є демонстрація окремих дій, спільні дії та особисті дії дітей.

Змістом другого року навчання передбачено навчання самообслуговуванню та елементарній господарсько-побутовій праці, спрямованих на підвищення самостійності дітей у типових побутових ситуаціях; формування початкових умінь праці в природі в процесі повсякденної діяльності. Значна увага приділяється розвитку в дітей аналізуючого спостереження, порівняння, узагальнення, сенсорного досвіду, удосконаленню пізнавальних процесів сприймання, пам'яті, мислення, уваги, зв'язного мовлення, особистісному зростанню дітей.

На третьому році навчання трудове виховання спрямовується на підвищення самостійності дітей у типових побутових ситуаціях; закріплення раніше сформованих практичних навичок та вмінь; формування в дітей початкових умінь та навичок з ручної праці, господарсько-побутової праці, праці в природі. Заняття з господарсько-побутової праці спрямовані на виховання в дітей бажання трудитися, виконувати доручення дорослих, уміти бачити не порядок й усувати його. Дошкільників привчають підтримувати порядок у знайомому приміщенні й на знайомій території. Праця в природі виступає джерелом яскравих вражень, адже дитині надається можливість діяти не лише з предметами, а з живими об'єктами. Дошкільників навчають під керівництвом дорослого доглядати за рослинами: кімнатними, садовими, городніми, а також за тваринами у живому куточку, розкладати корм у годівниці для птахів на ділянці. У процесі організації праці в природі важливо формувати позитивні якості особистості (працелюбність, наполегливість, охайність, любов до природи).

Основним змістом роботи на четвертому році навчання є вдосконалення вмінь з основних видів праці, формування яких було розпочато на першому-третьому роках навчання, скорочення наданої дітям

допомоги в процесі безпосереднього виконання недостатньо засвоєних процедур самообслуговування, господарсько-побутової праці, операцій ручної праці й праці в природі; формування в дітей звички застосовувати наявні в них культурно-гігієнічні й інші вміння (мити руки, зберігати порядок у приміщенні тощо) за власною ініціативою; розширення меж самостійності за допомогою засвоєння нового програмного матеріалу. Значна увага приділяється удосконаленню навичок ручної праці, у ході якої формуються вміння і навички роботи з папером, пластичними та природними матеріалами, конструкторами, збагачується емоційна сфера, відбувається особистісний розвиток дитини в цілому.

Методичний аспект реалізації технології трудового виховання розкрито у методичних рекомендаціях та дидактичних матеріалах програмно-методичного комплексу з трудового виховання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю (О.Чеботарьова). Зокрема в методичних рекомендаціях висвітлено структуру та завдання розділів трудового виховання, особливості формування різних видів трудової діяльності, основні методичні підходи, а також методи та прийоми роботи з розумово відсталими дітьми 3-7 років на протязі чотирьох років навчання; організацію корекційного навчання та виховання з трудової діяльності, основні напрямки роботи педагога та батьків дитини.

Особлива увага звертається на формування у дошкільників з розумовою відсталістю загальнотрудових умінь, тобто вміння аналізувати об'єкт праці, планувати його виготовлення, організовувати процес власної діяльності та здійснювати самоконтроль. Засвоєння визначених етапів є необхідною умовою та структурними компонентами будь-якої практичної діяльності (Г.Дульнєв, Г.Мерсіянова, О.Хохліна).

Дидактичні матеріали містять корекційно-розвивальні завдання, інструкційні карти з покроковим виконанням трудових дій та операцій з ручної праці, опис рекомендованих дидактичних ігор, вправи різного рівня

складності, які стимулюють пізнавальну діяльність, розвивають сприймання, мислення, пам'ять, мовлення, дрібну та загальну моторику, в цілому всі пізнавальні процеси дітей з розумовою відсталістю.

Зазначимо, що технологія трудового виховання реалізується не тільки під час занять з основних видів праці та виконанні режимних моментів, а й передбачає інтегративний зв'язок з іншими напрямками розвитку дитини: сенсорним вихованням, заняттями з ігрової діяльності, ознайомлення з навколишнім світом, образотворчої діяльності, фізичним вихованням, а також залученням сім'ї до проведення спільних виховних заходів (виконання творчих проектів, театралізовані вистави, участь у виставках тощо), доцільну організацію трудового виховання дитини в домашніх умовах.

Ефективність реалізації технології трудового виховання залежить від умов реалізації трудової діяльності дітей з розумовою відсталістю, які впливають на психічне та фізичне здоров'я дітей, їхню працездатність та зумовлюють позитивний результат діяльності, зокрема:

- санітарно-гігієнічних;
- психофізіологічних;
- естетичних;
- педагогічних.

Санітарно-гігієнічні умови – відповідність організації трудової діяльності санітарним нормам (освітленість, температурний режим, чистота повітря, наявність спеціального одягу в разі потреби) та віковим можливостям дітей. Праця дітей потребує спеціального обладнання (лопати, граблі, ноші, совочки, лійки тощо), що відповідає зросту дітей. Інструмент має бути легким, зручним у користуванні і догляді. Він має зберігатись у спеціально відведеному місці в чистоті та порядку. Доступ до інструментів має бути контрольованим дорослими. Це стосується не лише знарядь праці для роботи в саду чи на городі, а й матеріалів для щоденної господарсько-побутової та художньої праці. Ножиці для дітей мають бути із заокругленими

кінчиками, клей має міститися у невеликих ємностях, гудзики, намистинки, бісер, інші атрибути слід зберігати у коробках, що мають спеціальні позначки, або у прозорих пластикових контейнерах.

Дорослі мають стежити за поставою дитини під час праці, попереджати можливі негативні впливи довготривалого статичного положення тіла на хребет. Для праці на подвір'ї, особливо в теплу пору року, слід обирати нежаркі години (вранішні чи вечірні), а в холодну пору року – навпаки, в той час, коли кількість сонячних променів найбільша.

Психофізіологічні умови – урахування індивідуальних особливостей дітей: темпераменту, самопочуття, рівня фізичної підготовленості до праці (хтось сильніший, хтось слабший), гендерних особливостей, ступеню розвитку вольових зусиль та концентрації уваги, інтересів та бажань.

Естетичні умови – дотримання принципу краси і гармонії на всіх етапах трудової діяльності. Зауважимо, що власне праця починається з вибору обладнання і матеріалів. Охайні та естетичні атрибути праці надзвичайно приваблюють дітей і певною мірою стимулюють їхню трудову діяльність. Ошатні фартушки, нарукавники, гарний посуд, серветки, невеличкі вазочки з квітами на столах - чинники, що оптимізують роботу дітей; яскраві лійки, оприскувачі, розрихлювачі землі, ганчірки для протирання листя рослин, спеціальні порожнисті всередині глиняні фігурки, що вставляються у горщики з квітами для додаткового зволоження рослин – допоможуть стимулювати роботу дошкільників у куточку природи.

Педагогічні умови полягають у постійній наявності освітньої, виховної та колекційної мети у діяльності дітей, що визначається вихователем і неухильно ним дотримується. В процесі трудової діяльності діти отримують нові знання, набувають необхідних трудових умінь, формується ряд позитивних рис особистості: повага до праці дорослих, відповідальність, охайність, дружелюбність, розвивається воля та емпатія. У трудовій діяльності дітей повинен чітко простежуватися зв'язок між мотивом і

кінцевим результатом праці. Праця має бути зрозумілою та доступною дитині, тоді вона докладатиме зусиль до її виконання, а отже відбуватиметься її зростання як особистості, як члена суспільства.

Таким чином, використання в практиці роботи спеціальних дошкільних закладів педагогічної технології трудового виховання дошкільників з розумовою відсталістю, що охоплює концептуальні засади трудового виховання, реалізацію нового змісту, організацію та впровадження ефективних методів та прийомів роботи, дотримання умов реалізації трудової діяльності дітей дозволить суттєво посилити корекційне спрямування навчально-виховного процесу, зосередити педагогічну увагу на особистості дитини як об'єкті процесу виховання. Врахування педагогами-вихователями особливостей організації основних видів та форм провідних видів діяльності дітей сприятиме пізнавальному, емоційно-вольовому та особистісному розвитку дошкільників з розумовою відсталістю; пробуджуватиме в них інтерес до праці, сприятиме успішній їх адаптації та соціалізації у суспільство.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ОБСТЕЖЕННЯ ПРЕДМЕТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Трикоз Сніжана

Одним із пріоритетних напрямів освітньої роботи в сучасному дошкільному навчальному закладі є забезпечення достатнього рівня художньо-естетичного та креативного розвитку дітей. Найефективнішим засобом при цьому по праву вважається образотворче мистецтво, яке відкриває перед маленькими вихованцями двері у світ прекрасного, формує їх перші емоційно-естетичні почуття і переконання, дарує великі можливості для пізнання оточуючого світу і спонукає до створення неповторних образів